

GÜNEŞ TANRISININ ÇİÇEĞİ

NİLÜFER

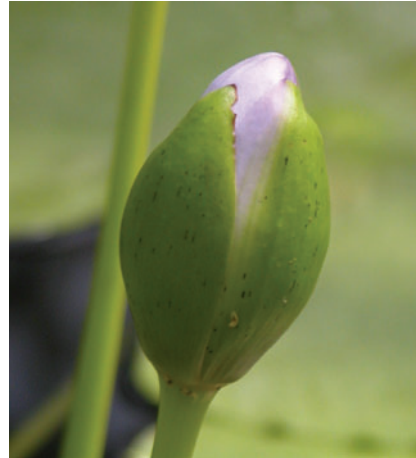

Nilüfer, bitkiler dünyasında gülden sonra en çok ilgi çeken çiçeklerden biridir. Bu nedenle onunla ilgili birçok efsane ve öykü bulunur. Bunlardan en yaygın olanının konusu Eski Mısır'da geçer. Firavun mezarlarının vazgeçilmez çiçeklerinden olan nilüferler o dönemlerde lotus çiçeği adıyla biliniyor ve büyük bir önem taşıyordu. Mısır'ın Ölümler Kitabı'nda bu bitkiye ilişkin anlatımlara göre özellikle mavi renkli nilüfer, Aşağı ve Yukarı Mısır'ın birliğini simgeliyordu. Efsaneye göre Eski Mısır başlangıçta karanlıklar altındaydı ve Nil'de bir karmaşa vardı. Bu karmaşa nilüfer çiçeğinin ortaya çıkmasına kadar sürdü. O ana kadar her yer karanlıkken bahar ayının gelmesiyle açan nilüferin etkisiyle aydınlandı. Öğle saatlerinde nilüferden yayılan tatlı koku yeryüzüne yaşam verdi. Bu nedenle de nilüfer, bütün yaşamın kaynağı olarak Güneş Tanrısı'nın çiçeği oldu.

Uzak Doğu felsefesinde çok sık adı geçen lotus çiçeği de aslında bir tür nilüfer. Bu nedenle birçok yerde nilüfer çiçeği simgelerini görebiliyoruz. Uzak Doğu'da bu bitki, sonsuzluğu ve ener-

jinin dönüşümünü simgeliyor. Taç yapraklarının ve erkek organlarının çok sayıda olması ve spirale benzeyen bir halka üzerinde dizilmesi sonsuzluğu simgelemesinin nedeni. Çünkü nilüferlerin beyaz renkli taç yaprakları ve erkek organlarının üzerinde dizilmiş olduğu halkalar hep birbirinin içine geçiyor ve hiçbir zaman birbiriyle kesişmiyor. Bu özellik de sonsuzluk duygusu veriyor.

Nilüfer, adını Yunan Mitolojisi'nde Nympe olarak bilinen su perilerinden alıyor. Tatlı ve durgun sularda yaşayan

nilüferler gelişmiş bitkilerdir; yine bu tür sularda yaşayan alg ya da yosun denen ilkel ve çiçeksiz bitkilerden farklıdır. Algler ilkel bitkilerdir; kök, gövde, yaprak ve çiçek gibi organları yoktur. Oysa nilüferde bütün bu yapılar vardır. En güzel çiçekli bitkilerden biri olan nilüfer sucul bir bitkidir. Sucul bitkilerin, yaprakları yüzen su bitkileri grubundandır.

Nilüfergiller ailesinden olan bu bitkiler dünya genelinde yayılış gösterir. Yaklaşık 40 türü olan nilüferin en tanınmış türü, Türkiye'de de doğal olarak görülen beyaz renkli nilüferdir. Doğu Anadolu dışında bütün bölgelerdeki göllerde yaşayan bu nilüferler çok yıllık bitkilerdir. Bilimsel adı Nymphaea alba olan bu türün çiçekleri beyaz renkli olur. Oysa park ve bahçelerde çok değişik renklerde kültür nilüferleri görebiliriz. Doğal nilüferler, rizoid adı verilen kökçükleriyle suyun altındaki çamurlu bölgeye tutunarak yaşar. Parmak kalınlığındaki gövdeleri kısa olan nilüferlerin yaprak sapları ve çiçek sapları 1,5 m'ye kadar ulaşabilir. Üstü müsülaj tabakasıyla kaplı saplar parlak ye-

şil renklidir. Gövdeye göre daha koyu yeşil renkli olan yapraklar 5 cm'den 50 cm'ye kadar genişleyebilir. Genel olarak yuvarlak ya da kalp şeklinde olan yaprakların kenarları düz ve uçları da yuvarlak olur. Nilüfer çiçeklerinin çok sayıda, beyaz renkli taç yaprağı vardır. Spiral şeklinde dizilmiş bu yaprakların ortasında yine çok sayıda erkek organ bulunur. Sarı-kavuniçi renkli erkek organların boyu 4-5 cm'dir. Bunlar önce orta bölümde kapalı dururken bitki olgunlaştıkça çevreye doğru açılır. Haziran-eylül ayları arasında çiçeklenen bu bitkilerin çiçekleri sabahları açar ve akşamları kapanır. Ölen çiçekler batar. Nilüferin meyveleri suyun altında olgunlaşır. Kapsül şeklindeki meyvelerin açılmasıyla tohumlar serbest kalır. Meyveden ayrılan ve yüzen nilüfer tohumları su yüzeyine çıkarak akıntılarla sürüklenir. Böylece değişik yerlere ulaşan tohumlar bir süre sonra ağırlaşarak batar. Kendilerine uygun çamurlu bir zemin bulunca da çimlenerek yeni nilüferlere dönüşürler.

Nilüfer gibi suda yaşayan bitkilerin en önemli özelliği, suda bozulmamalarıdır. Normal şartlarda kara bitkileri fazla sulandığında yaşamlarını yitirir. Bunun nedeni aşırı suyun, bitkinin kökleriyle topraktan hava almasına engel olmasıdır. Bu nedenle birçok kara bitkisi ortam aşırı sulandığında hava alamadığı için boğulur. Örneğin kesme çiçekleri evinize getirip suya koyduğunuzda bir süre sonra çürümeye başla-

dıklarını görürsünüz. Bunun nedeni de yine fazla sudur. Ancak suda yaşayan nilüfer ve bazı başka bitkiler yaşamları boyunca suda kalmalarına karşın sudan olumsuz etkilenmez. Bu tür bitkiler kara bitkilerinden biraz farklıdır. Sucul bitkilerin gövde ve yaprakları müsilaj adı verilen bir maddeyle kaplıdır. Bu madde bitkinin gözeneklerinden içeriye su girmesine engel olur. Ancak kara bitkilerinde bu tür bir tabaka yoktur. Bunun için su kolaylıkla gövde ve yapraklardan içeriye girerek hücrelerin ozmotik basıncının bozulmasına ve ölmesine neden olur. Bu nedenle aşırı su, sucul olmayan bitkiler için öldürücü olabilir.

Su bitkilerinin kara bitkilerinden en önemli farkı anatomik yapılarından kaynaklanır. Bütün bitkilerde örtü tabakanın (epidermis) altında parankima denen bir doku bulunur. Bu her zaman canlılığını koruyan ve büyümeyi sürdüren bir doku türüdür. Su bitkilerinde, parankimanın bir bölümü hava depolama özelliği geliştirmiştir. Bu bölüme hava parankiması denir. Hava paranki-

ması hem bitkinin solunumu için gerekli gazları depolar hem de bitkinin özgül ağırlığını azaltarak suda dik durmasını sağlar. Nilüferler de hava parankimaları sayesinde suda kolayca yüzer.

Nilüferlerin bir başka önemli özelliği yaprak saplarının çok uzun olmasıdır. Bazı bölgelerde nilüfer yapraklarının sapları 1,5 m'ye kadar ulaşır. Bu aslında bitkinin çevre koşullarına karşı geliştirmiş olduğu bir savunma mekanizmasıdır. Göl, akarsu ya da birikinti gibi sulak alanlardaki suyun düzeyi yıl içinde sıcaklık, yağış gibi çeşitli etkenlerle değişir. Su derinliğinin hem azaldığı hem de arttığı zamanlarda nilüferler, uzun yaprak sapları sayesinde her zaman suyun üzerinde kalmayı başarır. Bundan dolayı nilüferler öteki su bitkilerinden daha başarılıdır ve değişen çevre koşullarından daha az etkilenir.

Siz de bahçenizde kolayca nilüfer yetiştirebilirsiniz. Bir süs havuzunuz yoksa, bahçenize küçük bir çukur kazıp içini seralarda kullanılan sera naylonuyla kaplayarak çevresini taşlarla çevirip küçük bir havuz yapabilir ve dibine yerleştireceğiniz bir nilüfer fidanıyla bu güzel su bitkisini yetiştirebilirsiniz.

Cenk Durmuşkahya

- Kaynaklar**
Seçmen Ö vd (1989) Tohumlu Bitkiler Sistematigi, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi 116, Bornova
Mclean R.C., Ivimey-Cook W.R. (1956) Textbook of Theoretical Botany, Longman Press, Great Britain
Champdor A., (1984) Mısır'in Ölümler Kitabı, Ruh Madde Yayınları, İstanbul
Erhat A., (2000) Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul

